

Основні напрями економічної політики та її завдання

Економічна політика держави є елементом загальної державної політики, яка включає соціальний, гуманітарний, оборонний, екологічний та інші напрями. Якою б не була державна політика за своїми напрямками, характеристиками та пріоритетами, вона має бути комплексною, охоплювати всі сфери суспільного життя. Навіть ті, хто визнає базисний характер економіки, не заперечують великого впливу на неї політичних, соціальних, моральних, духовних, психологічних та інших факторів. Забувати це – значить позбавляти себе можливості ефективно впливати на економічні процеси.

У правовому суспільстві утвердження і забезпечення прав людини є головним обов'язком держави. Кожна людина вільна у виборі економічних, політичних, соціальних інтересів та засобів їх задоволення в межах існуючого законодавства. На відміну від громадянського суспільства, де скільки людей, стільки й інтересів, держава – одна. У державі не може бути „багато політик”, шарахання в різні боки, служіння то тим, то іншим інтересам. Зasadною основою державної економічної політики мусять бути стратегічні орієнтири, інакше – це вже не державна політика. У державі важливим є момент загального (інтегрованого) інтересу та волі більшості громадян. Для цього державна політика має бути відомою й зрозумілою суспільству, закріпленою законодавчо та організаційно.

Економічна політика – це система ретельно спланованих, науково обґрунтованих заходів, спрямованих на зміну господарських процесів і явищ, що мають місце в національній економіці, метою яких є досягнення конкретних цілей.

Існує багато визначень поняття „державна економічна політика”. Беручи загалом – це є цілеспрямований вплив на економічні процеси на макро- і мікрорівні, створення й удосконалення умов економічного розвитку відповідно до певного суспільного устрою. У багатьох економічних дослідженнях поняття „державна економічна політика” та „державне регулювання економіки” ототожнюються. Однак ближчим до істини буде твердження, що економічна політика є тією zasadною основою, на якій базується державне регулювання економіки.

Економічна політика є складовою економічного дослідження та пізнання господарських процесів.

Завданнями економічної політики є не лише стабілізація суто економічних процесів, а й захист сфер, які не завжди є вигідними для приватного бізнесу: освіта, наука, медицина, захист навколишнього середовища, оборона, охорона громадського порядку, соціальні суспільні блага тощо. Співвітчизник *Конфуція*, філософ *Мен-Цзи* (371–289 рр. до н.е.) у своєму вченні про управління підкреслював, що найважливішим чинником будь-якої держави є народ, а не правитель.

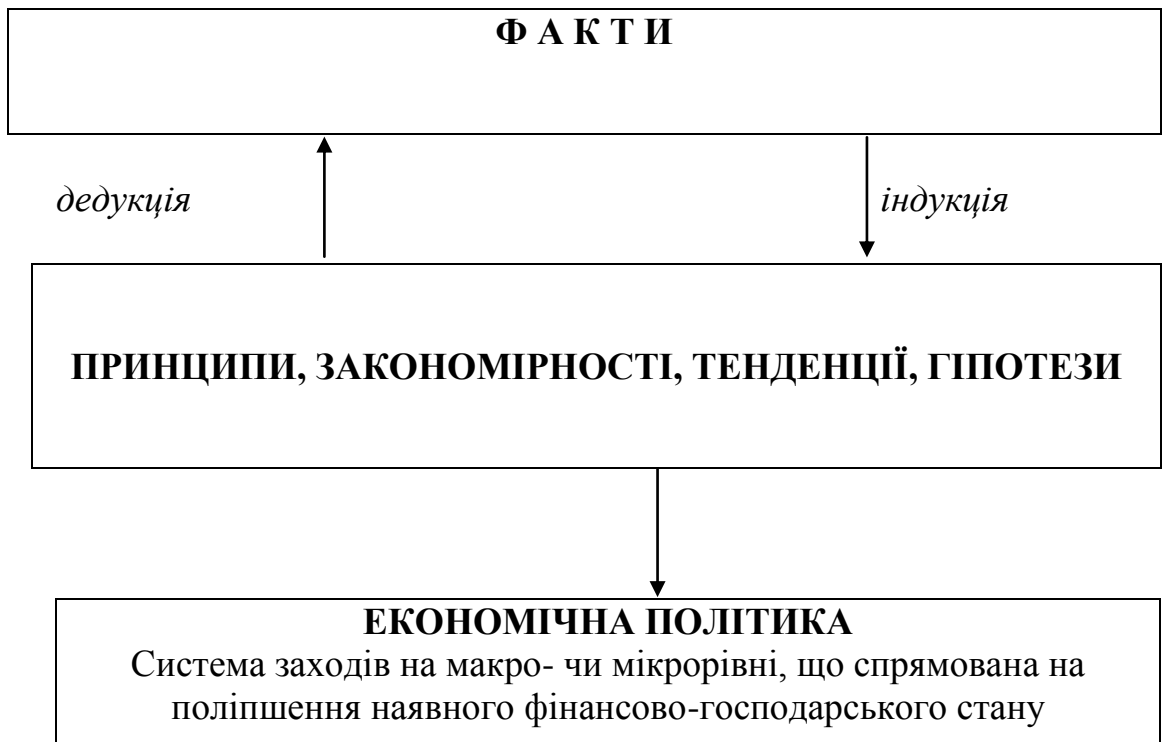

Рис. 1. Методологія економічного дослідження

До головних видів економічної політики належать:

1. Грошово-кредитна політика, система заходів, спрямованих на управління кількістю грошей в обігу. Головним її суб'єктом є Центральний банк країни.

2. Фіскальна або фінансово-бюджетна політика – система управління податками, бюджетними надходженнями та бюджетними витратами.

3. Митна політика – регулювання обсягів і структури експорту та імпорту.

4. Валютна політика – управління курсами валют та методологією їх встановлення.

5. Інноваційна політика – поєднує в собі науково-технічну та інвестиційну політики, тобто розробку нових технологій і товарів та їх впровадження у виробництво.

6. Цінова політика – методологія формування цін в окремих галузях та на певні товари.

7. Політика доходів – управління рівнем доходів населення.

8. Регіональна політика – напрями соціально-економічного розвитку окремих територій.

9. Структурна політика – це дії держави, спрямовані на структурні перетворення (зміни) в економіці, визначення її пріоритетних ланок та оптимального співвідношення між ними (промисловістю і сільським господарством, експортом і імпортом, виробництвом і споживанням, ринковим і неринковим секторами економіки тощо).

10. Соціальна політика – це діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту його членів, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні.

Основні цілі регулювання економіки:

1. раціональне використання ресурсів і досягнення макроекономічної ефективності;
2. забезпечення стабільного розвитку національної економіки;
3. забезпечення конкурентоздатності вітчизняних товарів на світовому ринку;
4. реалізація соціальних цілей розвитку суспільства.

Реалізація соціальних цілей розвитку суспільства передбачає забезпечення:

- соціальної справедливості;
- ефективною зайнятості;
- екологічної рівноваги;
- задоволення соціально-культурних, духовних потреб населення.

Після здобуття незалежності перед Україною постала проблема формування та розвитку власної господарської системи:

1. Сформувати структуру економіки за галузями, народногосподарськими комплексами, сферами виробництва та обслуговування, оскільки після розпаду СРСР економіка України не становила цілісного комплексу (до 1991 року в Україні вироблялось лише 20% кінцевого продукту);

1. Створити умови та визначити механізми первісного нагромадження капіталу;

2. Переформувати управлінські та регулятивні органи, що відповідають за розвиток економічної системи суспільства;

3. Створити сприятливі умови для формування ринкової інфраструктури, структури ринків відповідно до нових закономірностей функціонування економіки;

4. Визначити стратегічні напрямки руху національної економіки – модель економічного розвитку;

5. Відповідно до стратегії економічного розвитку сформувати інституційну базу економічних реформ;

6. Закласти підвалини для формування та ефективного функціонування валютної, грошово-кредитної, фінансової, бюджетної, фіскальної та інших підсистем національної економіки;

7. Створити умови для переходу національної економіки від системи закритого до системи відкритого типу;

9. Реформувати відносини власності;

10. Переорієнтувати економіку з аграрно-промислової на промислово-аграрну країну;

11. Створити умови для активізації розвитку підприємництва;

12. Провести повну інвентаризацію господарських одиниць за галузевими, функціональними, організаційними та іншими ознаками з метою формування реєстрів суб'єктів господарювання і економічних ресурсів та ін.

Моделі антимонопольної політики та їх еволюція.

Прикладом прямої заборони певної діяльності є антитрестівський закон Шермана, ухвалений у США 1890 року. Цей закон не дозволяв компаніям захоплювати більшу за визначену частку ринку, а в разі, коли така ситуація траплялась, він вимагав їх поділу. З часом подібні закони було ухвалено і в інших країнах Західної Європи, а потім і в усіх ринкових країнах.

На практиці виділяють дві форми боротьби з монополізмом в економіці: американську і європейську. **Американська** модель була побудована за принципом заборони монополії незалежно від соціально-економічних наслідків її діяльності. Прибічники цієї моделі стверджують, що якщо галузь має монополістичну структуру, то і процеси в ній мають монополістичний характер, тобто вони будуть негативними з погляду суспільства і тому повинні підпадати під дію антимонопольного законодавства.

Європейська модель зосереджується на принципі контролю за зловживаннями. За даного підходу до уваги береться не структура галузі, а поведінка окремих суб'єктів господарювання. В європейській моделі проголошується не будь-яка монополія, а тільки така, соціально-економічні наслідки діяльності якої мають для суспільства негативний характер. Для з'ясування характеру наслідків діяльності монополій створюється спеціальна система адміністративних органів, яка постійно аналізує й контролює стан конкуренції на різних ринках. Саме ці органи реалізують за необхідності регулюючі та заборонні засоби, які мають переважно адміністративну специфіку.

Сучасна американська модель дедалі ближче наближається до європейської і враховує принципи та наслідки механізму господарювання (потенційного) монополіста.

Специфікою перехідної економіки України є відсутність чітких форм її народногосподарського комплексу; втрата зв'язків з економічними комплексами інших пострадянських держав; ресурсномістке затратне виробництво; суттєва залежність від іноземної допомоги; недосконалість законодавчого забезпечення реформ; самоусунення держави від виконання регулюючих функцій та інше.

У перехідний період функціями та завданнями державного регулювання економіки є:

- зміна відносин власності шляхом її роздержавлення та приватизації;
- створення ринкового економічного середовища (системи конкуренції та вільного підприємництва);
- структурна перебудова економіки з орієнтацією на останні досягнення науково-технічного прогресу;
- розвиток ринкової інфраструктури (кредитно-банківської та фінансової систем, бірж, і таке інше);
- підвищення рівня життя і соціальної захищеності населення;
- створення правової і соціальної бази реформ, ринкового законодавства;
- унеможливлення появи та функціонування фінансових пірамід, інших форм шахрайства;
- виховання ринкової психології і ринкового економічного мислення населення.

Необхідно знати основні **принципи** створення системи державного регулювання економіки в Україні: *розумної достатності, адекватності, поступовості та послідовності.*

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2–ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент